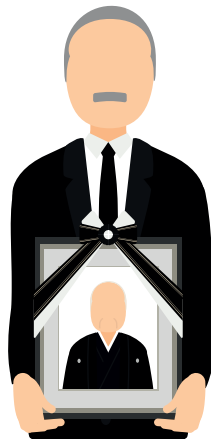

ONTZORGEN, STERVEN EN NALATEN

Wat willen we van onze dierbaren als het leven ons ontglipt door een slopende ziekte of door ons overlijden? En waarmee zadelt u uw dierbaren op als u het niet goed heeft geregeld? Financieel expert Iris Brik heeft daar zo haar gedachten over.

Er wordt wel gedacht dat het plannen van de nalatenschap (met een sjiek woord ook wel *'estate planning'* genoemd) puur voor de ècht rijken is. Maar als u bedenkt dat het gros van de Nederlanders een eigen woning bezit, dat relaties steeds complexer zijn (ongehuwd en kinderen, samengestelde gezinnen...) en nalatenschappen internationaler worden — al was het maar door de vele buitenlandse vakantiewoningen in het bezit van in Nederland woonachtige belastingbetalers — is een goede estate planning voor steeds meer mensen van belang. Een paar scenario's om dat te illustreren:

#1 Het vermogen zit in de stenen

Casus

Jos (65) en Karin (68) zijn gehuwd in gemeenschap van goederen en hebben drie kinderen. Ze hebben altijd zuinig geleefd en hebben de hypotheek op hun huis — dat ze ooit voor 300.000 euro kochten en inmiddels het dubbele waard is — volledig afgelost. Die spaarzaamheid komt hun nu duur te staan, want naast hun AOW hebben ze geen pensioen opgebouwd. Nu ze nog gezond en mobiel zijn, willen ze genieten van hun pensionering,

maar dat gaat zo'n 20.000 euro netto per jaar extra kosten. Dat hebben ze wel, alleen zit het vast in de stenen. Naar een goedkopere woning verhuizen is geen optie, want ze zijn vergroeid met hun huis. Als ze verhuizen, zal het naar een verzorgingsflat of aanleunwoning zijn. Onlangs ontvingen ze een aanbieding op hun deurmat: ze kunnen hun huis verkopen tegen 80 procent van de marktwaarde en terughuren tegen een rente van 6 procent over de koopsom per jaar. Moeten ze dat doen?

Analyse

Jos en Karin hoopten nog zo'n tien jaar te kun-

nen genieten van hun pensionering, maar de daarvoor benodigde financiën ontbreken. Dat is dus een probleem. Het klinkt dus aantrekkelijk, zo'n 'sale-en-lease-back-constructie': ze hoeven niet te verhuizen en de huur — jaarlijks geïndexeerd — kunnen ze betalen uit de verkoopopbrengst.

Als één van hen overlijdt, ontstaat er een ander financieel knelpunt. Laten we aannemen dat Karin als eerste gaat. De helft van de waarde van de woning valt dan in haar nalatenschap, ofwel $(50\% \times 600.000 =) 300.000$ euro. Zonder testament erven Jos en de kinderen ieder een kwart van de nalatenschap, ofwel $(300.000 \div 4 =) 75.000$ euro. Het erfdeel van Jos valt binnen de vrijstelling van de erfbelasting (671.910 euro, bedrag 2021), maar de kinderen betalen ieder 10 procent erfbelasting over hun erfdeel na aftrek van de vrijstelling, ofwel $(10\% \times (75.000 - 21.282) =) 5.371$ euro. De totale erfbelasting voor de drie kinderen komt hiermee op 16.113 euro. Op grond van het wettelijk erfrecht krijgt Jos vervolgens de goederen van de nalatenschap toebedeeld en daarmee het bezit over de volledige woning. De kinderen hebben een vordering op hun vader, maar ze krijgen hun erfdeel pas uitbetaald na zijn overlijden. Op grond van het wettelijk erfrecht moet Jos de erfbelasting van zijn kinderen voorschieten. Aangezien er geen spaargeld van betekenis is, zal Jos de Belastingdienst moeten vragen hem uitstel van betaling te verlenen. De heffingsrente bedraagt momenteel 4 procent per jaar — jaarlijks te betalen. Bovendien is de AOW van Karin weggevalen, waardoor Jos een stuk minder overhoudt.

Advies

De kinderen hebben goede inkomens en elk zo'n 100.000 euro op de bank. In een situatie als deze zouden de kinderen kunnen helpen door hun ouders een lening te verstrekken waarmee Jos en Karin hun extra consumptieve uitgaven (en de erfbelasting bij het eerste overlijden) kunnen financieren. De meest gangbare vorm is om de lening te gieten in de vorm van een zogenaamde 'rekening-courant-

faciliteit' (vergelijkbaar met een 'doorlopend krediet' bij de bank). Jos en Karin kunnen dan tot een vooraf afgesproken plafond geld opnemen en de verschuldigde rente bij de hoofdsom laten bijschrijven. De rente van deze lening moet zakelijk zijn, dat wil zeggen dat de kinderen een rente moeten afspreken die derden ook in rekening zouden brengen, al dan niet opgehoogd met een risico-opslag. Hoe hoog die opslag is, hangt af van de kwaliteit van de debiteur (de betaalmoraliteit en het inkomen van hun ouders), een eventueel onderpand dat als zekerheid voor de lening dient en of er wordt afgelost op de lening. Hoe hoger de rente, des te gunstiger het is voor de toekomstige erfgenamen (de kinderen).

Als de kinderen de rente niet echt nodig hebben, kunnen ze deze laten bijschrijven. Uiteindelijk zal de rente (en de rente op de rente) uit de overwaarde van het huis worden betaald, dus hoeven ze daarover geen erfbelasting meer te betalen (zie verderop). In de leningsovereenkomst kunnen partijen ook afspreken in welke situatie de kinderen de lening direct kunnen opeisen, bijvoorbeeld bij verhuizing naar een verzorgingshuis.

Stel dat Karin pas na 10 jaar overlijdt, dan is de schuld aan de kinderen samen met de cumulatieve rente opgelopen tot 300.000 euro. Wat is nu de nalatenschap? De eigen woning van 600.000 euro (eerst gestegen, daarna weer gedaald door het afschaffen van de renteaftrek) min de lening van de kinderen is 300.000 euro. De helft daarvan is van vader Jos, de andere helft wordt in vieren verdeeld, dus elk van de kinderen erft $(150.000 \div 4 =) 37.500$ euro, waarover hun vader geen erfbelasting hoeft te betalen en de kinderen elk $(10\% \times (37.500 - 21.282) =) 1.621$ euro. De totale erfbelasting komt hiermee op 4.863 euro, een aardig verschil ten opzichte van 16.113 euro. Bovendien krijgen de kinderen een leuk rendement op hun spaargeld.

Maar het kan nóg slimmer. Als Jos en Karin een zogenaamd 'opvullegaat' in hun testament hebben opgenomen, kunnen Jos en de kinderen na het overlijden van Karin met dit

legaat het erfdeel van Jos zodanig vergroten, dat de kinderen tot maximaal hun vrijstelling erven en het restant van de nalatenschap onder Jos' hoge vrijstelling wordt gebracht. Er is dan bij het eerste overlijden helemaal geen erfbelasting verschuldigd. Dat financiële voordeeltje kan door de langstlevende worden gebruikt als aanvulling op de AOW. Ook dat is estate planning!

#2 U raakt de grip op uw leven kwijt

Casus

We worden steeds ouder, maar helaas stijgt daarmee ook de kans dat we gaan kwakkelen. Een pijntje hier en daar is nog wel te overzien, maar wat als niet alleen uw lichamelijke maar ook uw geestelijke gezondheid afneemt? Neem het volgende gesprek met mijn schoonmoeder:

'Wil je nog iets drinken?' Mijn schoonmoeder staat op.

'Nee hoor,' zeg ik en ga verder met de krant lezen. Tonny loopt weg. Even later komt ze terug en settelt zich op de bank naast mij met haar laptop voor zich. Haar vingers bewegen over het toetsenbord, maar lijken geen doel te hebben. Ze speelt graag een potje bridge, maar de laatste tijd blijft haar computer vaker onaangeroerd.

Er zijn enkele minuten verstreken als Tonny haar laptop dichtklapt.

'Wil je wat drinken?'

'Tonny!' Ik doe mijn best mijn stem in toom te houden.

'Oh, ik heb het zeker al gevraagd?'

'Ja, een keer of zes'.

Haar mondhoeken krullen omhoog. 'Dat is met gisteren erbij...'

'Nee, alleen vandaag.'

'Oh.'

Het blijft een paar minuten stil. Tonny friemelt met haar handen, totdat ze zich niet langer kan inhouden. 'Wil je nog iets drinken?'

'Nu zeven keer!'

Analyse

Dit soort gesprekken is jammer genoeg tekennend voor mijn schoonmoeder. Een paar jaar geleden is de diagnose alzheimer gesteld en we vragen ons af hoe deze ziekte zich verder zal ontwikkelen. Sinds mijn schoonvader is overleden, staat ze er alleen voor. Gelukkig heeft ze familie om zich heen die het beste met haar voor heeft. Het spaargeld dat mijn schoonvader haar heeft nagelaten, wordt zo goed mogelijk aan haar oude dag besteed. Dat zie je in de praktijk helaas niet altijd. Verwaarlozing, misbruik of mishandeling van ouderen die door een afnemende gezondheid kwetsbaar zijn, komt regelmatig voor: in Nederland zijn naar schatting 30.000 mensen jaarlijks het slachtoffer van financiële uitbuiting. Ze worden geïsoleerd van hun sociale contacten en het geld, waar ze tijdens hun leven zo hard voor hebben gewerkt, wordt hun stiekem afhandig gemaakt door hun (klein)kinderen, neven, nichten, burens of andere mensen die ze vertrouwen.

Advies

Door de vergrijzing neemt niet alleen de behoefte aan zorg toe, maar ook de behoefte aan financiële zorg. Door het aanstellen van een gevolmachtigde in een levenstestament houdt u daarover zelf de regie. Zodra u daartoe zelf niet meer in staat bent, behartigt de gevolmachtigde namens u uw persoonlijke, medische en financiële belangen. Het is mogelijk in het levenstestament naast de gevolmachtigde een toezichthouder te benoemen die de gevolmachtigde controleert en kijkt of uw inkomen en vermogen worden gebruikt op de door u aangegeven wijze. Zie ook het kader 'De levensexecuteur'.

#3 U bent er niet meer

Casus

Wanneer iemand overlijdt is er in elk geval verdriet, soms een achterblijvende partner

en moet er hoe dan ook van alles worden geregeld. Er moeten kaarten de deur uit en een uitvaartplechtigheid georganiseerd. De nabestaanden zitten in het algemeen niet met hun hoofd bij de financiën. Maar ergens in dat proces moeten nabestaanden de keuze maken of ze de erfenis aanvaarden, en als ze 'm aanvaarden, of dat 'zuiver' of 'beneficiair' moet.

Analyse

Als niet zeker is dat er meer bezittingen dan schulden zijn, is zuivere aanvaarding niet verstandig. Als erfgenaam ben je dan namelijk ook verantwoordelijk voor de schulden. Is er twijfel, dan is het verstandiger om de erfenis beneficiair te aanvaarden, wat wil zeggen: de erfgenaam accepteert de erfenis alléén als er onder de streep een batig saldo overblijft. Dat moet bij de rechter en kost geld (zie verderop), maar in de praktijk is dat meestal snel terugverdiend.

Wat niet iedereen zich realiseert, is dat je door bepaalde handelingen een erfenis impliciet 'zuiver' kunt aanvaarden. Bijvoorbeeld door sieraden van de overleden ouder thuis op te bergen of alvast een schilderij aan een

neef te geven omdat je wist dat de erflater dit wilde. Het is dus zaak de gevolgen van het aanvaarden van een erfenis te kennen vóór de daadwerkelijke aanvaarding.

Advies

■ zuivere aanvaarding

Een erfgenaam die zich als zodanig gedraagt, zoals hiervoor geschetst, of die een schuldeiser betaalt met geld uit de nalatenschap, wordt geacht de erfenis zuiver aanvaard te hebben. Erfgenamen die een erfenis zuiver aanvaarden, zijn voor alle schulden aansprakelijk, zelfs als het saldo van de nalatenschap negatief is. Ze zijn dan wettelijk verplicht het negatieve saldo uit hun eigen vermogen te voldoen. Dat kan via de rechter worden afgedwongen. Aanvaard dus alléén zuiver als u zeker weet dat de schulden het vermogen niet te boven gaan!

■ beneficiaire aanvaarding

Elk van de erfgenamen kan individueel besluiten de erfenis beneficiair te aanvaarden. Dit houdt in dat ze de erfenis aanvaarden op voorwaarde dat de nalatenschap positief is (we noemen dit ook wel 'aanvaarden onder

DE LEVENSEXECUTEUR

Vaak wordt in een levenstestament een familielid of vertrouwde vriend(in) benoemd als gevolmachtigde. Vrienden en familie zijn niet altijd inzetbaar om de rol van levensexecuteur, executeur of toezichthouder op zich te nemen. Vanwege andere familieverbindingen, omdat ze te ver van het familielid wonen of omdat ze zelf niet (meer) in staat zijn deze rol te vervullen, om maar eens wat te noemen. Dan is het fijn als je kunt terugvallen op professionele hulp. Sinds de oprichting van de Stichting (Levens)executeurs Nederland en de Vereniging van (Levens)executeurs, waarbij ik

betrokken ben geweest, is dat niet ingewikkeld. U kunt in het levenstestament een lid van de Vereniging als gevolmachtigde of toezichthouder benoemen, zodat er altijd iemand is om uw belangen te vertegenwoordigen of de gevolmachtigde te controleren. En door ook de Stichting in het levenstestament te benoemen, kan deze namens u opvolgende gevolmachtigden aanwijzen, indien noodzakelijk.

Meer informatie op www.velex.nl, www.novex-executeur.nl en www.finetuning.nl

het voorrecht van boedelbeschrijving'). Wanneer erfgenamen de erfenis beneficiair willen aanvaarden, moet dat via de rechter.

■ verwerpen

Erfgenamen kunnen de erfenis ook verwerpen. Meestal gebeurt dat als een erfgenaam om wat voor reden dan ook niets uit uw erfenis wil ontvangen. Deze erfgenaam krijgt dan letterlijk niets, dus ook geen foto's of brieven. Is er geen testament, dan gaat het erfdeel automatisch over naar de wettelijke erfgenamen van degene die de erfenis verwerpt. Is er wel een testament, dan gaat het erfdeel naar de andere erfgenamen, tenzij u daarover in uw testament uitdrukkelijk iets anders had bepaald.

Het beneficiair aanvaarden of verwerpen van een erfenis gaat via de rechtbank en kost geld. Dit kan schriftelijk, door middel van een persoonlijke afspraak bij de centrale balie van de rechtbank of met een volmacht via de notaris. De kosten hiervoor bedragen 132 euro aan griffierechten. Beneficiair aanvaarden of verwerpen kan ook door middel van een volmacht bij de notaris, dan komen de kosten van de notariële akte daar nog bij. Zodra één van de erfgenamen beneficiair heeft aanvaard, zijn de overige erfgenamen

verplicht binnen 3 maanden nadat ze van deze beslissing hebben kennisgenomen, hun keuze bekend te maken. Laten ze dit na, dan hebben ze de erfenis automatisch beneficiair aanvaard.

De wettelijke vertegenwoordiger van een minderjarige of onder curatele gestelde erfgenaam moet de erfenis altijd beneficiair aanvaarden. Wil de minderjarige of onder curatele gestelde erfgenaam de erfenis verwerpen, dan zal diens wettelijk vertegenwoordiger of curator de kantonrechter toestemming moeten vragen om de erfenis namens deze erfgenaam te mogen verwerpen. Heeft de wettelijke vertegenwoordiger of curator binnen 3 maanden geen keus gemaakt, is de erfenis automatisch beneficiair aanvaard.

Nadat alle erfgenamen impliciet of expliciet te kennen hebben gegeven wat ze met hun erfdeel willen doen, begint het proces van de 'vereffening'. Heeft de rechtbank geen vereffenaar benoemd, dan moeten de erfgenamen samen de taken van de vereffenaar uitvoeren (het staat de erfgenamen vrij één van hen als vereffenaar aan te wijzen). Eerst

moeten de vorderingen van alle schuldeisers worden voldaan. Wat overblijft kan worden verdeeld onder de erfgenamen. De schulden zullen volgens de wettelijk bepaalde rangorde worden afgehandeld. Zijn er meer schulden dan baten en heeft geen van de erfgenamen de nalatenschap zuiver aanvaard, dan zien de schuldeisers niets of slechts een deel van hun geld terug.

CONCLUSIE

We staan liever niet bij stil bij de dood, reden waarom we vaak onvoldoende nadenken over onze nalatenschap. Dat leidt weer tot hoofdbreken en zorgen bij de nabestaanden. Om discussies met de Belastingdienst, onderling gekibbel en verziekte familieverhoudingen te voorkomen, is het beter om ons goed voor te bereiden alvorens wij het aardse voor het eeuwige verruilen. Bovendien kan het een heleboel erfbelasting schelen!

LEZERSAANBIEDING

Dit artikel is een bewerkte bloemlezing van het onlangs verschenen boek *Wacht maar tot ik dood ben...* van Iris Brik, bedoeld voor iedereen die slim en zinvol wil nalaten. Als FiscAlert-lezer kunt u het boek met korting kopen. Bestel uw exemplaar vóór 1 mei via www.finetuning.nl o.v.v. 'FiscAlert', dan betaalt u geen € 24,50 maar slechts € 20,00, inclusief verzending.

I. Brik FFP CFP is gecertificeerd financieel planner, estate planner, echtscheidingsdeskundige, (levens)executeur/toezichthouder en directeur van Fine Tuning Personal Finance BV (www.finetuning.nl).